

de buurlanden en het 14^e Leger te weten te komen, waarbij ik grote steun heb ondervonden van de Crisisstaf, inbegrepen een cursus voor het gebruik van Satcom. In Wenen werd ik voorgesteld aan de ambassadeur en de overige leden van de NL CVSE-delegatie die een laatste up-date van de situatie in Moldova verzorgden. De NL-medewerking vanuit Wenen is gedurende mijn gehele verblijf in Moldova uitstekend geweest. Op 20 mei 1993 vertrok ik in gezelschap van een Oostenrijkse generaal, eveneens lid van de missie, naar Moldova, waar we op 22 mei 1993 aankwamen.

De eerste indruk van het land en de bevolking was positief. Het is een mooi, groen land en de hoofdstad Kishinev heeft grote, brede straten. In de winkels is echter weinig te koop en de rijen voor de broodwinkels zijn lang. De armoede op het platteland is groot; gelukkig heeft bijna iedereen een tuintje voor het verbouwen van zijn eigen producten en wat overblijft wordt verkocht op de (zwarte) markt. Het verbaasde mij dan ook dat men goed was gekleed. Gastvrijheid staat hoog in het vaandel van iedere Moldovaan. Het hotel in Kishinev waar de leden van de missie waren gehuisvest, was ronduit luxueus, maar de hotels in de steden Benderi en Tiraspol waar we regelmatig vertoefden, waren slechter. Het duurde lang voordat ik aan het voedsel was gewend; in drie maanden viel ik tien kilo af. Ook de andere leden van de missie hadden regelmatig te kampen met ziekte. Gelukkig had ik de beschikking over een „apotheek”, die door zorg van de Crisisstaf was verstrekt, want geneesmiddelen waren moeilijk te verkrijgen. De missie stond onder leiding van een Canadese ambassadeur die twee weken eerder was aangekomen. De samenstelling van een missie is een van de belangrijkste factoren voor het al of niet slagen ervan. De ambassadeur bleek een ervaren diplomaat met een methode van werken, die erop was gericht eerst een grondige analyse te maken van alle factoren die met het conflict in verband stonden, alvorens met de onderhandelingen te beginnen.

Hiertoe werden talrijke gesprekken gevoerd met politici, economen, militairen, en vertegenwoordigers van internationale organisaties, inclusief humanitaire. In de beginperiode bestond de missie slechts uit vijf leden en ieder lid kreeg een verantwoordelijkheidsgebied. Al bij aanvang bleek dat degenen die Russisch spraken enorm in het voordeel waren; contacten met gesprekspartners liepen veel vlotter

dan bij het gebruik van lokale tolken. Het *Head of the Mission* (HOM) gaf ons een grote vrijheid bij de uitvoering van onze taken. Een houding van „geven en nemen” in zo’n klein groepje als deze missie, waarvan de leden uit landen met verschillende culturen kwamen, was van groot belang. Men werkte van ’s morgens vroeg tot ’s avonds laat zeer intensief met elkaar en binnen de kortste keren kende men elkaars zwakke en sterke punten. Aanvankelijk bestond de groep uit twee Canadezen, een Pool, een Oostenrijker en een Nederlander. Naderhand kwamen er een tweede Pool en een Duitser bij. Als eerste werden door mij gesprekken met de Moldovaanse minister van defensie en de chef staf van het Moldovaanse leger georganiseerd. Deze bemiddelen bij het brengen van bezoeken aan de drie brigades en de Moldovaanse vredestroepen. Na het uitroepen van de onafhankelijkheid werd gestreefd naar een sterkte van 20.000 militairen in het Moldovaanse leger. Dit aantal is inmiddels, onder druk van het parlement, teruggebracht tot ca. 11.000. Het leger heeft 130 pantserinfanterievoertuigen, 140 mortieren en artilleriestukken, afkomstig van Sovjeteenheden die het land hebben verlaten. Een nieuwe militaire doctrine, gericht op defensief optreden, ligt reeds geruime tijd ter behandeling bij het parlement. De militaire voorschriften en wetten zijn op een andere leest geschoeid: zaken als een goede verlofregeling, vrijheid van godsdienst en alternatieve dienstplicht zijn, althans op schrift, naar westers voorbeeld geregeld. De luchtmacht beschikt over 31 MIG’s 29. De politie heeft een grote machtspositie: tijdens het conflict in 1992 beschikte Moldova nog niet over een eigen leger en werden er politietroepen ingezet als reguliere strijdkrachten. Het gevolg hiervan is dat het aantal politiefunctionarissen het aantal militairen ver overtreft. Het Moldovaanse ministerie van defensie tracht de afhankelijkheid van Moskou, ook voor wat betreft hogere militaire opleidingen, te verminderen en zoekt steun in het Westen in de vorm van deelneming aan cursussen Stafdienst enz. Iedere morgen om negen uur vond een korte vergadering plaats in een kantoor dat ons door de overheid was toegewezen. Deze vergaderingen dienden ervoor de activiteiten van de missieleden op elkaar af te stemmen; eens per week belegde de HOM een vergadering om de voortgang binnen de missie en de naar Wenen te verzenden rapporten te bespreken. >

De administratieve ondersteuning bestond uit een Canadees lid van de missie en vier lokaal ingehuurd medewerkers: een secretaresse, een „manager” en twee tolken. Om zo snel mogelijk thuis te geraken in het maatschappelijke bestel, nam ik ’s avonds de kranten door en legde ik een databank aan met alle min of meer belangrijke personen en hun functie. Het kostte wel moeite de diplomaten van de missie ervan te overtuigen dat het aanleggen van *files*, waarin de belangrijkste elementen van de gevoerde gesprekken werden opgenomen, een routine-aangelegenheid zou moeten worden en dat dit later zijn vruchten zou afwerpen wanneer missieleden zouden gaan rouleren.

Joint Control Commission (JCC)

Na de burgeroorlog werd de JCC ingesteld en deze commissie kwam in augustus 1992 voor het eerst bijeen in Benderi. Afgesproken werd dat dit enige nog overgebleven orgaan waar de diverse partijen elkaar rechtstreeks konden treffen, in principe één keer per week bij elkaar zou komen. De Moldovaanse delegatie bestond en bestaat nog steeds uit zes vertegenwoordigers van verschillende ministeries onder leiding van de plaatsvervangend minister van binnenlandse zaken.

De Russische delegatie omvatte vijf hoge militairen (generaals) en een gevolmachtigd ambassadeur, die de leiding had. De PMR-delegatie ten slotte stond onder leiding van de partijsecretaris en had als leden, een vertegenwoordiger van de KGB en enkele militaire functionarissen. Terzijde dient te worden opgemerkt dat de PMR (Transdnjestrië) de facto een zelfstandig „staatje” is, compleet met president, ministers, universiteit, politie en leger.

Als eerste maatregel stelde de JCC een veiligheidszone in, ca. vijf tot tien km aan beide zijden van de Dnjestr, waarin zich alleen *peace-enforcement*troepen mochten ophouden. Deze troepen werden geleverd door Moldova (drie bataljons), PMR (twee bataljons en één reserve) en Rusland (vijf bataljons, één reserve). Alle beslissingen in de JCC moeten met consensus worden genomen. Incidenten in de veiligheidszone werden ter vergadering behandeld en op iedere zitting werd door de Russische commandant van de *peace-enforcement*troepen verslag gedaan van de actuele militaire situatie.

Vanaf het prille begin heeft de Moldova-missie getracht toegang te krijgen tot de zittingen, maar tot

op de dag van vandaag is dit, ondanks zware internationale druk, niet gelukt. Dat komt o.a. door de houding van de PMR, die niets te verliezen heeft; de internationale gemeenschap erkent de PMR niet, dus waarom zou ze zich storen aan de kritiek van 53 CVSE-landen? Ook de Russen lijken hiervan geen groot voorstander te zijn. De indruk werd gewekt dat ze formeel druk uitoefenden op de PMR om de CVSE-missie toe te laten tot de JCC-vergaderingen, maar ondertussen de PMR-vertegenwoordigers souffleerden dit te verhinderen.

PMR-strijdkrachten

Afgezien van vier brigades, waarvan de militairen zijn opgeleid bij het 14^e Leger in Tiraspol en die voor ongeveer 80% bestaan uit reservisten, beschikt de PMR over verschillende speciale eenheden: het Dnjestr bataljon, vallend onder het ministerie van binnenlandse zaken en het Deltabataljon behorende tot het ministerie van veiligheid (KGB). Van het 14^e Leger is tevens materieel ontvangen: 16 T64 tanks, pantserinfanterievoertuigen en een compleet geniebataljon. Dit lijkt op zich niet zo indrukwekkend, maar het Moldovaanse leger heeft bv. geen enkele tank. In Tiraspol, de hoofdstad van de PMR, wemelt het van allerlei soorten uniformen: zo hebben de leiders aldaar ook nog een paar honderd Kozakken ingehuurd voor de (oost-)grensbewaking. Bij de discipline van de PMR-troepen moeten echter vraagtekens worden geplaatst. Verzoeken om PMR-eenheden te bezoeken, werden afgewezen. Wel kon ik Tiraspol en andere steden op de linkeroever bezoeken en op de universiteit lezingen geven over de doelstellingen van onze missie. Ook werden onderhandelingen gevoerd met de minister van buitenlandse zaken.

Russische federatie

Spoedig na aankomst kon een ontmoeting worden gearrangeerd met de commandant van het 14^e Leger, luitenant-generaal Lebed, oud-Afghanistan strijder. Hij heeft een grote reputatie in de regio opgebouwd, niet alleen omdat hij in 1992 een halt aan de burgeroorlog toeriep, maar ook omdat hij de strijd aanbod met het corrupte regime van PMR-president Smirnov. De contradictie in het verhaal wordt gevormd door het feit dat het 14^e Leger de PMR in stand houdt door dienstplichtigen op te lei-

den, die naderhand in de PMR gelederen worden opgenomen. Lebed werd in september 1993 in de Opperste Sovjet van de PMR gekozen, maar gaf deze post op na de mislukte coup in Moskou in oktober. Via de Russische ambassadeur in Kishinev werden de eerste contacten met Lebed gelegd, waarna de CVSE-ambassadeur en ik hem in juli 1993 bezochten. Van zijn toezegging dat ik al zijn troepen mocht bezoeken is niets terecht gekomen. De tegenstellingen tussen Lebed en de PMR-autoriteiten zijn gedurende de afgelopen maanden verscherpt.

Onlangs is de achtste onderhandelingsronde tussen Moldova en Rusland over de terugtrekking van het 14^e leger zonder resultaat afgesloten. Opvallend is dat bij iedere onderhandelingsronde het erop lijkt dat een akkoord over de terugtrekking van het 14^e Leger kan worden afgesloten, maar dat de Russen iedere keer opnieuw argumenten vinden de zaak te torpederen. Belangrijkste obstakel vormt het zgn. synchronisatieprincipe: de Russen verbinden het vertrek van het leger aan het verlenen van een speciale status aan de PMR. Op verzoek van de Moldovanen heeft de CVSE regelmatig toestemming gevraagd de onderhandelingen als *observer* bij te wonen maar ook dat wordt geweigerd, ondanks zware internationale (m.n. Amerikaanse) druk uit Wenen.

De locatie van het 14^e Leger in Tiraspol is van geostrategisch belang; het heeft altijd een sleutelfunctie vervuld in het Zuid-West theater. Hoewel de sterkte van het leger de 8000 man niet overschrijdt, ligt er nog wel een grote hoeveelheid materiaal en munitie. In geval van een dreiging kan het 14^e Leger als bruggehoofd fungeren. De Russische *peace-enforcement*troepen vallen onder een separaat commando; verzoeken van de missie deze troepen te mogen bezoeken werden niet ingewilligd.

Enkele ervaringen

De moeilijkste periode in Moldova was de tijd dat de HOM mij inzette als administrateur. Omdat de Canadese administrateur met medische problemen was teruggezonden naar huis en de militaire activiteiten op een laag pitje stonden, mocht ik deze baan er drie maanden bij doen. Zorg voor het budget, de lokale krachten, onderhoud aan de auto's en de punaises op het prikbord, maakten mij het leven moeilijk. Gelukkig kreeg ik geweldige steun vanuit

Wenen van de *desk officer* voor Moldova in het *Conflict Prevention Centre*.

Afgezien van het afleggen van officiële bezoeken en het voeren van gesprekken met autoriteiten, maken de leden van de missie deel uit van het *corps diplomatique*, hetgeen nogal wat verplichtingen in het sociale vlak met zich meebrengt.

De interessantste periode waren de laatste maanden waarin de coup in Moskou plaatsvond. Dit ging gepaard met een grote stijging van het aantal incidenten, m.n. in Moldovaanse dorpen op de linkeroever en in de stad Benderi. Regelmatig werd ik door de HOM op onderzoek uitgestuurd. Het was hierbij wel noodzakelijk een kogelvrij vest te dragen, omdat het hoofd van de PMR-delegatie in de JCC meermalen had verklaard dat hij niet voor de veiligheid van de leden van de CVSE-delegatie kon instaan, wanneer deze de linkeroever zouden bezoeken. Uit gehouden onderzoek van deze incidenten zou kunnen worden afgeleid, dat de PMR Moldova keer op keer probeerde, met stilzwijgende instemming van de Russen. Gedurende de laatste maanden van de missie veranderde de HOM zijn strategie. Van een *low profile* missie werd het een missie met een *high profile*. Steeds vaker bezochten we de presidenten, legden we verklaringen af voor TV en radio en gaven we interviews voor de kranten.

Resultaten van de missie

Wat heeft de missie nu kunnen bewerkstelligen gedurende de eerste termijn van zes maanden? Als eerste kan worden gesteld dat er van een gewapend conflict in deze periode geen sprake was; in hoeverre dat de verdienste was van de activiteiten van de missie kan niet worden vastgesteld. Nadat we een goed idee hadden van de problematiek werd getracht een dialoog tussen de partijen op te zetten: de HOM heeft meermalen de belangrijkste politici van beide zijden aan de onderhandelingsstafel kunnen krijgen. Toen bleek dat het Moldovaanse parlement door onderlinge twisten niet bij machte was enig initiatief te nemen om tot een oplossing te komen, heeft de missie het initiatief genomen en een ontwerpregeling opgesteld, waarin de speciale status voor Transdnjestrië werd beschreven. Dit ontwerp is als discussiestuk aan de partijen aangeboden. Zelfs vanuit Moskou kwamen hierop positieve reacties. Ook met betrekking tot de taal-

wet werden voorstellen gedaan, die min of meer door de Moldovaanse overheid zijn overgenomen. Eveneens werd een rapport met aanbevelingen aangeboden waaronder vertrouwenwekkende maatregelen op militair gebied.

In december 1993 ben ik teruggekeerd naar Nederland, maar helemaal uit mijn blikveld verdween Moldova niet. In januari 1994 werd ik uitgenodigd een lezing te houden voor de militaire adviseurs van de CVSE en in februari 1994 werd ik als waarnemer ingezet bij de verkiezingen in Moldova.

Toekomstverwachtingen

De eerste missie had de eenvoudigste taak; het betrof het analyseren van de situatie en het opzetten van een theoretisch raamwerk waarbinnen alternatieve oplossingen mogelijk zouden zijn. Invulling geven aan en het realiseren van deze ideeën kan weliswaar met steun van de huidige missie gebeuren, maar is vooral afhankelijk van de wil van de partijen zelf om tot een compromis te komen. Gelet op de ervaringen ben ik niet erg optimistisch over de toekomst van Moldova. De Russische Federatie gebruikt, evenals in Oekraïne, economische machtsmiddelen om deze republiek te dwingen zich geheel aan te sluiten bij het GOS, eenvoudig door de

pijpleidingen te sluiten. Na het afsluiten van verdragen op economisch gebied wordt de stap om te komen tot een gezamenlijk defensieprogramma kleiner, waardoor het probleem van de aanwezigheid van Russische troepen op Moldovaanse bodem vanzelf wordt opgelost, evenals de aansluiting van de PMR bij Moldova.

Lessons learned

Zonder beheersing van de landstaal of de lingua franca, in dit geval het Russisch, wordt een goede taakuitvoering zeer bemoeilijkt. Het zou raadzaam zijn een „pool” samen te stellen van Russisch-sprekenden voor toekomstige missies die – zoals het zich nu laat aanzien – veelvuldig in voormalige Sovjetrepublieken gaan opereren.

Gezien het niveau waarop wordt gewerkt, verdient het aanbeveling de Nederlandse vertegenwoordiger, desnoods tijdelijk, een rang te verlenen die overeenstemt met de rang van de delegatieleden uit andere landen. Een volledig medisch onderzoek vooraf en na terugkomst zou, ongeacht de omvang van de missie, tot de standaardprocedure moeten behoren. Van de kant van het ministerie van buitenlandse zaken, in deze de directe opdrachtgever, is voor het werk in de missie veel belangstelling getoond.

U bent actief dienend officier van KL of KLu,

maar gaat binnenkort de dienst verlaten.

U wilt echter wel graag maandelijks de Militaire Spectator blijven ontvangen?

Dat kàn: als lid van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap (contributie f 40,- per jaar; buitenland f 50,-) vindt u hem iedere maand in de bus, en tevens regelmatig „Mars in Cathedra”.

Meldt u als lid bij de secretaris: Donkslagen 22, 4823 KE Breda